

УДК 636.082:502.211:001.8(477)Гузеєв(1963/2014)

DOI: <https://doi.org/10.31073/abg.66.01>

**ДОКТОР СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК
І. В. ГУЗЕВ (1963–2014) – РОЗРОБНИК
КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ТЕОРІЇ І
МЕТОДОЛОГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ
У ТВАРИННИЦТВІ УКРАЇНИ
(до 60-річчя від дня народження)**

**М. В. ГЛАДІЙ², С. І. КОВТУН¹, Ю. П. ПОЛУПАН¹,
І. С. БОРОДАЙ³, Ю. Ф. МЕЛЬНИК¹**

¹Інститут розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця НААН (Чубинське, Україна)

²Інститут біології тварин НААН (Львів, Україна)

³Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0001-5506-7139> – М. В. Гладій

<https://orcid.org/0000-0002-5492-882X> – С. І. Ковтун

<https://orcid.org/0000-0001-7609-2739> – Ю. П. Полупан

<https://orcid.org/0000-0001-6639-9200> – І. С. Бородай

<https://orcid.org/0000-0003-4956-1346> – Ю. Ф. Мельник
irinaboroday@ukr.net

Мета статті – висвітлити основні віхи життєвого і творчого шляху талановитого вченого у галузі тваринництва, доктора сільськогосподарських наук І. В. Гузева. Методи дослідження – загальнонаукові (аналіз, синтез, класифікація), спеціальні історичні (проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний), біографічний та джерелознавчий. Виділено основні напрями наукового доробку вченого: автоматизація селекційного процесу у скотарстві; популяційна генетика; розвиток теорії онтогенезу; природна резистентність молодняку; етологія; селекційно-генетичні методи ранньої оцінки, добору і підбору великої рогатої худоби; концептуальні засади становлення галузі спеціалізованого м'ясного скотарства в Україні; розвиток теорії породи та породотворення; технологічні аспекти розвитку м'ясного скотарства; збереження і раціональне використання генетичних ресурсів тварин. Обґрунтовано значення окремих наукових підходів І. В. Гузева для опрацювання концепції становлення галузі спеціалізованого м'ясного скотарства в Україні, науково обґрунтованої методології збереження біорізноманіття, розвитку теорії онтогенезу у тваринництві. Охарактеризовано діяльність І. В. Гузева як Національного координатора з управління генетичними ресурсами тваринництва при FAO. Розкрито творчі ініціативи вченого з організації дослідної справи у тваринництві, зокрема його внесок у становлення ІРГТ ім. М.В. Зубця НААН. Показано, що важливим напрямом наукової діяльності І. В. Гузева є популяризація і репрезентація галузевих досягнень, що сприяло розвитку національної аграрної біографістики.

© М. В. ГЛАДІЙ, С. І. КОВТУН, Ю. П. ПОЛУПАН, І. С. БОРОДАЙ, Ю. Ф. МЕЛЬНИК, 2023

Розведення і генетика тварин. 2023. Вип. 66

Ключові слова: тваринництво, племінна справа, м'ясне скотарство, порода, онтогенез, збереження біорізноманіття, ІРГТ ім. М.В. Зубця НААН, аграрна біографістика

DOCTOR OF AGRICULTURAL SCIENCES I. V. HUZIEV (1963–2014) – DEVELOPER OF THE CONCEPTUAL BASIS OF THE THEORY AND METHODOLOGY OF BIODIVERSITY PRESERVATION IN ANIMAL BREEDING OF UKRAINE (to the 60th anniversary of the birthday)

M. V. Gladiy², S. I. Kovtun¹, Yu. P. Polupan¹, I. S. Borodai³, Yu. F. Melnyk¹

¹*Institute Animal Breeding and Genetics nd. a. M.V.Zubets NAAS (Chubynske, Ukraine)*

²*Institute of animal biology NAAS (Lviv, Ukraine)*

³*National Scientific Agricultural Library NAAS (Kyiv, Ukraine)*

The purpose of the article is to highlight the main milestones of the life and creative path of the talented scientist in the field of animal husbandry, Doctor of Agricultural Sciences I. V. Huziev. Research methods are general scientific (analysis, synthesis, classification), special historical (problematic-chronological, comparative-historical), biographical and source studies. The main directions of the scientist's scientific work are highlighted: automation of the selection process in cattle breeding; population genetics; development of the theory of ontogenesis; the natural resistance of young animals; ethology; selection and genetic methods of early assessment; selection of cattle; conceptual foundations of the formation of the branch of specialized meat cattle breeding in Ukraine; the development of the theory of breed and breed formation; technological aspects of the development of beef cattle breeding, preservation and rational use of genetic resources of animals. The significance of certain scientific approaches of I. V. Huziev for the development of the concept of the formation of the branch of specialized beef cattle breeding in Ukraine, a scientifically based methodology for the preservation of biodiversity, and the development of the theory of ontogenesis in animal husbandry was substantiated. The activity of I. V. Huziev as the National Coordinator for the management of genetic resources of animal husbandry at the FAO was characterized. The creative initiatives of the scientist in the organization of research work in animal husbandry were disclosed, in particular, his contribution to the establishment of the IABG nd. a. M.V. Zubets of NAAS. It is shown that an important direction of I. V. Huziev's scientific activity is the popularization and representation of branch achievements, which contributed to the development of the national agrarian biography study.

Keywords: animal husbandry, breeding business, beef cattle breeding, breed, ontogenesis, preservation of biodiversity, Institute of Animal Breeding and Genetics named after M.V. Zubets of NAAS, agrarian biography

Вступ. У розвиток теоретичних і методологічних основ розведення та селекції сільськогосподарських тварин в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ ст. вагомий внесок зробив талановитий учений і організатор галузевого дослідництва, доктор сільськогосподарських наук, лауреат премії Національної академії аграрних наук України «За видатні досягнення в аграрній науці» Ігор Вікторович Гузев (1963–2014). Учений доклав зусиль до розроблення концепції і стратегії розвитку галузі м'ясного скотарства в Україні, цілісної науково обґрунтованої методології збереження біорізноманіття генетичних ресурсів, розвинув теорію онтогенезу і природної резистентності сільськогосподарських тварин тощо. Аналіз та узагальнення найбільш перспективних наукових розробок І. В. Гузева набувають особливої актуальності в умовах сьогодення, коли здійснюються активні пошуки шляхів вирішення глобальної продовольчої проблеми, зростання конкурентоспроможності галузі тваринництва України.

Окремі аспекти багатогранної наукової діяльності І. В. Гузева, зокрема його внесок у розвиток спеціалізованого м'ясного скотарства в Україні, збереження біорізноманіття тварин, організацію дослідної справи, знайшли відображення в наукових працях В. П. Бурката та інших дослідників, наших попередніх публікаціях (Borodai, 2012; Borodai, 2015; Borodai, 2017; Burkat et al., 2008; Fasolia et al., 2015; Polupan, 2004; Polupan et al., 2019).

Мета дослідження – вшановуючи пам'ять доктора сільськогосподарських наук І. В. Гузева та з нагоди 60-річчя від дня його народження, висвітлити основні віхи його життєвого і творчого шляху, узагальнити пріоритетні складові його наукового доробку, позиціювати найбільш вагомі розробки в галузі тваринництва.

Матеріали та методи дослідження ґрунтуються на загальнонаукових принципах історичної достовірності, об'єктивності, системності, комплексності, науковості, багатofакторності та всебічності. При розв'язанні поставлених завдань застосовувалися загальнонаукові, міждисциплінарні, історичні (проблемно-хронологічний) методи дослідження. Їх концепція передбачала залучення загальних методів наукового пізнання, таких як аналіз і синтез, індукція та дедукція, узагальнення. Широко застосовувалися методи джерелознавчого аналізу, що спрямовувалося на вивчення та систематизацію наукової спадщини вченого. Основна увага приділялася використанню біографічного методу як основного засобу реконструкції інтелектуальної біографії І. В. Гузева.

Результати дослідження. І. В. Гузев народився 11 січня 1963 р. в м. Харків у сім'ї службовців. Середню освіту здобув у Шахтарській середній школі № 2 Анадирського району Магаданської області. З п'ятого класу, відколи батьки подарували йому цуценя східноєвропейської вівчарки, захоплювався кінологією та вирішив здобути освіту зооінженера. Починаючи з шостого класу, батьки під час літніх канікул відправляли його разом з однолітками в тундру, в сейсмозвідувальні партії і бурові установки – на полювання і риболовлю. Це сприяло формуванню вольового характеру, витримки і вміння домагатися поставлених цілей. Трудову діяльність І. В. Гузев розпочав на будівельних майданчиках Крайнього Північного Сходу. Природа цього суворого краю, а отже і спосіб виживання в ньому, викликали у майбутнього вченого захоплення північним оленярством, службовим та їздовим собаківництвом, промисловими видами полювання на хутрового і морського звіра, рибного лову у внутрішніх і зовнішніх водоймищах. Ще в шкільні роки брав безпосередню участь у створенні та організації роботи першого підсобного тваринницького господарства Чукотської нафторозвідувальної експедиції (Vorodai, 2012).

Після закінчення середньої школи навчався за спеціальністю «племінна справа» на зооінженерному факультеті Української сільськогосподарської академії (нині – Національний університет біоресурсів і природокористування України), яку закінчив у 1985 р. із відзнакою. Під час студентської практики з ентузіазмом працював на стайні, займався кінним спортом.

З 1985 р. наукова діяльність І. В. Гузева пов'язана з Інститутом розведення і генетики тварин ім. М.В. Зубця НААН, де його було прийнято на посаду молодшого наукового співробітника відділу автоматизованого управління селекційним процесом у тваринництві (АСУ). Завдання відділу першочергово спрямовувалися на розробку стратегії комп'ютеризації галузі молочного та м'ясного скотарства, запровадження програмних засобів для різних рівнів управління селекційним процесом, створення інформаційних банків даних корів племінних господарств і бугаїв племпідприємств і племоб'єднань тощо. І. В. Гузев брав безпосередню участь у створенні АСУ у скотарстві, де за керівництва талановитого вченого, доктора сільськогосподарських наук В. І. Власова розроблявся і впроваджувався пакет прикладних програм для ЕОМ з автоматизації основних завдань великомасштабної селекції молочних порід худоби, опрацьовувалася низка теоретичних питань популяційної генетики. Співробітниками відділу розроблено першочергову схему інформаційного управління селекцією великої рогатої худоби, яка передбачала комп'ютеризацію управління селекцією двох основних структурних підрозділів Міністерства сільського господарства і продовольства України – «Укрплемоб'єднання» та «Укрдержплемзаводи» через відповідну систему обласних об'єднань по племінній справі у тваринництві, елевєрів, племпідприємств і племзаводів, племінних ферм і мережі випробувальних господарств (Burkat et al., 2008).

У 1987–1990 роках І. В. Гузев – аспірант кафедри розведення і відтворення сільськогосподарських тварин Української сільськогосподарської академії (нині – Національний університет біоресурсів і природокористування України). У 1990–1991 роках – молодший нау-

ковий співробітник лабораторії технології і техніки кріоконсервації сім'я сільськогосподарських тварин, а в 1991–1997 роках – науковий співробітник відділу АСУ СП ІРГТ ім. М.В. Зубця НААН.

У 1994 р. закінчив у Великобританії Міжнародну школу управління молочним скотарством. У 1996 р. при ІРГТ ім. М.В. Зубця НААН захистив кандидатську дисертацію «Селекційно-генетична оцінка і раннє прогнозування природної резистентності молочної худоби» (наукові керівники: М. В. Зубець і А. В. Герасимчук). У процесі виконання дисертаційного дослідження вперше детально вивчив питання онтогенезу, материнського впливу через умови ембріонального розвитку худоби і формування пасивного колострального імунітету молодняку, етологічних складових життєздатності в неонатальний період, екстер'єрно-конституціональних особливостей у тварин. Розробив інтегральні селекційно-генетичні методи ранньої оцінки, добору і підбору великої рогатої худоби за природною резистентністю на базі ПЕОМ. Провів оригінальні дослідження з популяційної генетики за використання варіантів марковського аналізу вертикальної трансформації генетичної інформації, ентропійного аналізу кількісних селекційних показників, прогнозування динаміки змін генетичного різноманіття поліморфних кодомінантних систем при постійних тісних інбридингах, а також популяційного імунобіологічного аналізу в породотворному процесі. Розробив організаційні принципи тиражування багатокомпонентних поетапних систем надраннього прогнозування й оцінки фізіологічної стійкості великої рогатої худоби різної статі. У 1995–1997 роках за цикл робіт з розкриття можливостей селекції великої рогатої худоби за природною резистентністю отримав стипендію для молодих учених Державного Комітету України з питань науки, техніки та промислової політики (Vorodai, 2015).

З 1997 р. завідував лабораторією оцінки і використання генофонду спеціалізованих м'ясних порід, з 1998 – відділом розведення м'ясної худоби ІРГТ ім. М.В. Зубця НААН. Основні зусилля цих структурних підрозділів спрямовувалися на селекційно-генетичне вдосконалення існуючих і виведення нових високопродуктивних спеціалізованих м'ясних порід і типів великої рогатої худоби, подальший розвиток і раціональне використання племінної бази вітчизняних і зарубіжних спеціалізованих порід тощо. У подальшому І. В. Гузев – один із авторів концепції розвитку м'ясного скотарства, цільової програми з м'ясного скотарства, програми виробництва яловичини в Україні (Huziev, 2012; Zubets et al., 2005). Приділяв констатуючу увагу не тільки селекції, а й господарським питанням: технології утримання, годівлі худоби, економіці галузі та ін. У 1999–2000 роках навчався за канадсько-українським проектом розвитку м'ясного скотарства та кормовиробництва. У 2001 р. ВАК України присвоїла йому вчене звання старшого наукового співробітника зі спеціальності розведення і селекція тварин (Polupan, 2004).

У 2002–2009, 2011–2014 роках І. В. Гузев – заступник директора, а в 2009–2011 роках – директор ІРГТ ім. М.В.Зубця НААН. На цій посаді в черговий раз реалізував себе як висококваліфікований спеціаліст, талановитий дослідник і організатор наукового процесу, вимогливий і водночас щирий, порядний і мудрий керівник. Важливого значення надавав оптимізації структури наукової установи, зростанню її наукового потенціалу. У центрі уваги вченого завжди знаходилися кадри, особливо молоді науковці. Сприяв ствердженню ІРГТ ім. М.В.Зубця НААН як головного науково-методичного центру України з проблем генетики, селекції і біотехнології у тваринництві. Забезпечив активізацію наукових пошуків з вирішення глобальної проблеми – збереження біорізноманіття у тваринництві. Доклав зусиль до здобуття інститутом статусу головної установи з виконання програми наукових досліджень НААН «Збереження генофонду», завдання якої реалізують 12 науково-дослідних інститутів. І. В. Гузев сформулював основний національний постулат – зберігати всю селекційну спадщину, що дійшла до наших днів: і локальні, і новостворені комерційні породи, і резервний чистопородний генофонд вітчизняних мікропопуляцій кращих світових генетичних ресурсів, необхідні для наступного використання в породотворному процесі та різних системах схрещування. Учений розглядав аборигенні породи як носії уні-

кальних генів і генних комплексів, відновити які неможливо, тому рекомендував зберігати як цінну культурну, інтелектуальну та генетичну спадщину всього людства (Polupan et al., 2019).

І. В. Гузев виконував місію Національного координатора з управління генетичними ресурсами тваринництва (ГРТ), зокрема з їх збереження, від України для FAO. Розробив методологічні аспекти глобальної проблеми збереження генетичної різноманітності тварин у контексті узагальнення і реалізації рекомендацій FAO та інших міжнародних організацій, запропонував цілісну науково обґрунтовану методологію збереження біорізноманіття ГРТ України із застосуванням комплексу нових методичних підходів.

Дослідник систематизував розгорнуті вимоги до забезпечення надійного збереження живих популяцій обмеженого обсягу, проведення селекційно-генетичного моніторингу та формування національної інформаційної системи різноманіття сільськогосподарських тварин. Ввів нові наукові поняття і терміни, зокрема генофондові об'єкт, статус і суб'єкт. Уперше розкрив максимально повний спектр різноманіття генетичних ресурсів свійських тварин України та провів їхню класифікацію за вітчизняною і міжнародною системами. Виявив всі та визначив два основних, найбільш перспективних статуси (форми) збереження тваринного генетичного різноманіття (Huziev, 2013).

І. В. Гузев вперше у вітчизняній селекційній практиці на основі нової, уніфікованої з міжнародним досвідом FAO методики, визначив статуси ризику щодо перспектив збереження породних генофондів усіх видів домашніх тварин України. Уперше за власно розробленого нового алгоритму отримав низку (від 3 до 6) варіантів популяційних структур для потенційно-безпечного збереження нативних мікро- і мініпопуляцій, кожного з опрацьованих у даному ракурсі, 35-ти видів сільськогосподарських тварин методом *in situ*. Розробив принципи використання сучасних біотехнологічних методів і організаційних заходів збереження генофонду різних видів тварин *ex situ in vitro*. Вперше розрахував конкретну потребу в генетичному матеріалі (сперма, ембріони, ДНК-зразки) та його різностатевих донорах для кожного генофондового об'єкту основних видів сільськогосподарських тварин і в цілому – для забезпечення в майбутньому надійного відновлення копій популяцій (Huziev, 2012; Huziev, 2013).

У 2012 р. при ІРГТ НААН захистив докторську дисертацію «Методологія збереження біорізноманіття генетичних ресурсів тваринництва України» (науковий консультант – д.с.-г.н, проф., академік НААН М. В. Зубець). Практичне значення одержаних І. В. Гузевим із співавторами результатів полягає у тому, що Україна першою серед країн Східної Європи представила: цілісну наукову методологію та державну програму збереження «культурного» біорізноманіття тварин. Вітчизняні підходи були високо оцінені і рекомендовані керівництвом Комісії з ГРТ FAO іншим східноєвропейським країнам як приклад складання такого роду програм. Це прискорило прийняття України (яке відбулося вже в 2009 р.) до Європейського Регіонального Координаційного Центру з ГРТ (European Regional Focal Point for Animal Genetic Resources, ERFPP) (Huziev et al., 2013).

І. В. Гузев пішов із життя 7 червня 2014 р. після тяжкої хвороби, на 52 році, похований в с. Мала Олександрівка Бориспільського району Київської області.

Учений залишив по собі вагомий науковий спадщину, зокрема біля 300 наукових праць, у тому числі 15 монографій, 17 брошур, 32 методик і методичних рекомендацій, 16 рекомендацій, 16 каталогів бугаїв м'ясних порід і ембріонів великої рогатої худоби, 9 нормативно-правових документів, 28 селекційних і технологічних програм, 5 інвестиційних проектів. Його наукові здобутки захищені 9 авторськими свідоцтвами і патентами. За кордоном опубліковано 16 статей та монографія «Podolic cattle: characterisation of indigenous and improved breeds» (Угорщина, 2011). Доклав зусиль до популяризації вагомих здобутків вітчизняних учених у галузі тваринництва, розвитку аграрної біографістики. У монографіях, наукових збірниках та довідкових виданнях І. В. Гузевим опубліковано 34 статті про відомих учених-зоотехніків (Fasolia et al., 2015).

У співавторстві опубліковано низку монографій, програм та навчальних посібників з проблем розвитку скотарства та збереження біологічного різноманіття України: «Генетико-селекційний моніторинг у молочному скотарстві» (1999), «Генетико-селекційний моніторинг у м'ясному скотарстві» (2000), «Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні у контексті національної продовольчої безпеки» (2005), «Програми виробництва яловичини в Україні на 2005–2010 роки» (2005), «Методологічні аспекти збереження генофонду сільськогосподарських тварин» (2007), «Система годівлі м'ясної худоби при пасовищному утриманні» (2010), «Результати комплексної індивідуальної оцінки великої рогатої худоби м'ясних порід і типів суб'єктів племінної справи у тваринництві України за 2009 рік», «Програма селекції великої рогатої худоби породи абердин-ангус на 2013–2020 роки» (2013), «Генофонд порід сільськогосподарських тварин України» (2013) та ін.

За особистий внесок у розвиток аграрної науки та багаторічну сумлінну творчу працю вченого окрім вищезазначених відомчих і державних нагород відзначено: Почесною грамотою Президії УААН (2006), трудовою відзнакою Міністерства аграрної політики України «Знак пошани» (2008), орденом «За заслуги» III ступеня (2009), медаллю «Незалежність України» (2013). У 2006 р. І. В. Гузев – лауреат премії Української академії аграрних наук «За видатні досягнення в аграрній науці» за цикл наукових праць «Теоретичні аспекти використання факторів природної резистентності та показників продуктивності в селекції великої рогатої худоби» (Fasolia et al., 2015).

Таким чином, доктором сільськогосподарських наук І. В. Гузевим зроблено вагомий внесок у розвиток вітчизняної зоотехнії, передусім у розробку концептуальних засад теорії та методології збереження сільськогосподарських тварин, стратегії становлення галузі спеціалізованого м'ясного скотарства України. Його творчий доробок доцільно систематизувати за такими напрямками: автоматизація селекційного процесу у скотарстві, популяційна генетика, розвиток теорії онтогенезу, природна резистентність молодняка, етологія, селекційно-генетичні методи ранньої оцінки, добору і підбору великої рогатої худоби, розроблення концепції становлення галузі спеціалізованого м'ясного скотарства в Україні, розвиток теорії породи та породотворення; технологічні аспекти розвитку м'ясного скотарства, збереження і раціональне використання генетичних ресурсів тварин. Учений сформувався як талановитий організатор галузевої дослідної справи, сприяв становленню ІРГТ ім. М.В.Зубця НААН – головного науково-методичного та координаційного центру з питань розведення та селекції тваринництва. За його керівництва активізувалися наукові пошуки інституту з розроблення теоретичних і методологічних основ збереження генофонду тварин. І. В. Гузев доклав зусиль до розвитку національної аграрної біографістики як автор низки наукових праць популяризаційного характеру.

REFERENCES

- Borodai, I. S. (2012). *Huziev Ihor Viktorovych* [Ihor Viktorovych Guzev]. In K. V. Kopylov (Eds.), *Istoriia Instytutu rozvedennia i henetyky tvaryn u podiiaakh, faktakh, biografiakh uchenykh* [History of the Institute of Animal Breeding and Genetics in events, facts, biographies of scientists] (137–140). Liuksar. [In Ukrainian].
- Borodai, I. S. (2017). Rozvytok zootekhnichnoi nauky cherez pryzmu osobystosti [Development of zootechnical science through the prism of personality] *Eminak – Eminak*, 1 (21), 3, 156–160. [In Ukrainian].
- Borodai, I. S. (2015). *Zhyttia ta naukova tvorchist doktora silskohospodarskykh nauk I. V. Huzieva* [Life and scientific work of Doctor of Agricultural Sciences I. V. Guzev]. In V. I. Fasolia, O. I. Mokhnachova, L. I. Ostapovets (compilers). *Huziev Ihor Viktorovych (1963–2014)* [Ihor Viktorovych Guzev (1963–2014)] (15–18). RVTs NUBiP. [In Ukrainian].
- Burkat, V. P., & Borodai, I. S. (2008). *Narysy z istorii instytutu* [Essays on the history of the institute]. Ahrarna nauka. [In Ukrainian].
- Fasolia, V. I., Mokhnachova, O. I., Ostapovets, L. I. (compilers). (2015). *Huziev Ihor Viktorovych*

- (1963–2014) : *biobibliogr. pokazhch. nauk. pr. za 1987–2014 rr.* [Ihor Viktorovych Guzev (1963–2014): biobibliographer. show of science pr. for 1987–2014]. RVTs NUBiP. [In Ukrainian].
- Huziev, I. V. (2013). Zberezhennia henofondu, yak nevid'iemnyi element upravlinnia henetychnymy resursamy tvaryn [Preservation of the gene pool as an integral element of animal genetic resource management] *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Tvarynnytstvo – Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Livestock*, 7 (23), 34–38. [In Ukrainian].
- Huziev, I. V. (2013). Rezultaty analizu mizhnarodno vyznanykh katehorii ryzyku shchodo vykhodu z mezh normalnoho populiatsiinoho isnuvannia, u yakykh perebuvauiut henetychni resursy molochnoho i molochno-m'iasnoho skotarstva Ukrainy [The results of the analysis of internationally recognized risk categories in relation to the departure from the limits of normal population existence, in which the genetic resources of dairy and dairy-meat livestock of Ukraine are located] *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Tvarynnytstvo – Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Livestock*, 7 (23), 28–33. [In Ukrainian].
- Huziev, I. V. (2012). Rezultaty identyfikatsii statusiv ryzyku shchodo perspektyv vyzhyvannia isnuuichykh v Ukraini molochnykh i molochno-m'iasnykh porid velykoi rohatoi khudoby [The results of the identification of risk statuses regarding the survival prospects of dairy and milk-meat breeds of cattle existing in Ukraine] *Rozvedennia i henetyka tvaryn – Animal breeding and genetics*, 46, 73–76. [In Ukrainian].
- Huziev, I. V. (2012). Suchasnyi stan porodnoho henofondu spetsializovanoho m'iasnoho skotarstva Ukrainy [The current state of the breed gene pool of specialized meat cattle breeding of Ukraine] *Rozvedennia i henetyka tvaryn – Animal breeding and genetics*, 46, 42–46. [In Ukrainian].
- Huziev, I. V., Biriukova, O. D., Vyshnevskiy, L. V., Rieznikova, N. L., & Kostenko, O. I. Stratehichni napriamy roboty shchodo zberezhennia henofondu silskohospodarskykh tvaryn v Ukraini [Strategic directions of work on the preservation of the gene pool of agricultural animals in Ukraine] *Rozvedennia i henetyka tvaryn – Animal breeding and genetics*, 47, 13–23. [In Ukrainian].
- Polupan, Yu. P. (2004). *Huziev Ihor Viktorovych* [Ihor Viktorovych Guzev]. *Vcheni tvarynnyky* [Scientific animal breeders] (55–57). Ahrarna nauka. [In Ukrainian].
- Polupan, Yu. P., & Borodai, I. S. (2019). *Ihor Viktorovych Huziev* [Ihor Viktorovych Guzev]. *Metodolohiia zberezhennia bioriznomanittia henetychnykh resursiv tvarynnytstva Ukrainy: vybrani pratsi* [Methodology of preservation of biodiversity of genetic resources of livestock breeding of Ukraine: selected works] (5–7). Ahrarna nauka. [In Ukrainian].
- Zubets, M. V., Burkat, V. P., Huziev, I. V., Bohdanov, H. O., Melnyk, Yu. F., Sharan, P. I., Chyrkova, O. P., Petrenko, I. P., Kostenko, O. I., Shust, P. D., Kebko, V. H., Vasylykivskiy, S. B., Podoba, B. Ye., Dzitsiuk, V. V., Siratskiy, Y. Z., Demchuk, S. Yu., Kovtun, S. I., Makarenko, M. P., Mentiu, I. L., & Bilozerskiy, O. L. (2005). *Stratehiia rozvytku m'iasnoho skotarstva v Ukraini u konteksti natsionalnoi prodovolchoi bezpeky* [Strategy for the development of meat cattle breeding in Ukraine in the context of national food security]. Ahrarna nauka. [In Ukrainian].

Одержано редколегією 07.09.2023 р.

Прийнято до друку 25.12.2023 р.